

Kennismaking met een Hongaars imkers-echtpaar

S. Notermans, Bilthoven

Dit jaar was het voor ons mogelijk de familie-vakantie in Hongarije door te brengen. Begin augustus moest ik voor mijn werk in Boedapest zijn en dat was dan ook een belangrijke reden om naast een weekje Boedapest ook een stuk van het binnenland van Hongarije te verkennen. We kwamen terecht in Borsodbota, een klein dorp dat iets ten oosten van Ozd is gelegen en wel vlak bij de grens met Slowakije. De streek is nauwelijks geschikt voor landbouw. Het gebied is daarvoor te heuvelachtig en de bodem is van een slechte kwaliteit en heeft vaak een rotsachtige ondergrond. De Hongaarse overheid heeft dan ook grote delen als beschermd natuurgebied ingericht. Het gevolg is dat de hellingen, die maar voor een klein deel bebost zijn, overgroeid zijn met bloemen.

In de bossen komen veel acaciabomen voor. Rondom de dorpjes zijn fruitbomen aangepaltn, voornamelijk een verwilderde pruimesoort (kwetsen?), dat de basis vormt voor de palinka. Palinka is een sterk alcoholische drank die gedestilleerd wordt uit het vergiste sap van een mengsel van bovengenoemde pruimen, perziken, appels, enz. In Borsodbota maakten wij kennis met de familie Tuza, een imkers-echtpaar in hart en nieren. Samen verzorgen zij een vijftigtal bijenvolken. Hun vakmanschap en de eenvoud van imkeren wekte mijn belangstelling. Zij waren gaarne bereid mij tekst en uitleg te geven van hun werkwijze. Opmerkelijk was dat hun wijze van imkeren niet eens zoveel met de in Nederland meest gangbare methode verschilt (voorkomen van zwermen door het volk voldoende ruimte te geven en het verwijderen van de koningin net voordat zich zwermneigingen manifesteren). Bijzonder is echter het soort raampjes dat door hun wordt gebruikt. De heer Tuza is van beroep timmerman en heeft al zijn kasten zelf in standaardmodel ontworpen. Zijn standaarskast bestaat uit een broedkamer en een honingkamer. De broedkamer bevat elf ramen met de afmetingen: hoogte 36 cm, breedte 42 cm en een raatdikte van 2,5 cm. De honingkamer bevat slechts acht ramen

maar van een geheel ander formaat. De hoogte is 23 cm, de breedte 42 cm en de raatdikte was 4,3 cm! Voor mij was vooral de dikte van de raat geheel nieuw. Alleen de raatdikte van de Langstroth honingkamer, die 3,5 cm bedraagt, benaderd enigszins deze dikte. Ter vergelijking: de raatdikte van de in Nederland gestandaardiseerde honingramen bedraagt 2,2 cm. Uiteraard was de heer Tuza bereid mij de redenen van deze opmerkelijke maten van zijn 'spek'-honingraten prijs te geven.

De 'spek'-raat methode

Zij noemden mij een drietal zeer belangrijke voordelen van deze 'spek'-honingraten.

- *Imkeren zonder rooster*: Als meest belangrijk voordeel noemden zij dat er zonder rooster kan worden geïmkerd. Immers als gevolg van de dikte van de raat is de diepte van de cellen ca. 2,15 cm. Hierdoor is het voor de koningin niet mogelijk om eitjes op de bodem van deze cellen te leggen. Inspectie van een aantal kasten bevestigde deze uitspraak.

- *Lange levensduur van de raat*: Een ander belangrijk voordeel is dat deze honingramen een imkersleven lang meegaan. Immers, de raat wordt niet gebruikt voor de produktie van nakomelingen. De heer Tuza gaf aan dat om van de lange levensduur te profiteren het dan ook aanbeveling verdient om alleen het beste materiaal voor de produktie van deze ramen te gebruiken. Hij beveelt daarbij het gebruik van roestvrij staaldraad aan met een $\varnothing$ van 0,4 mm.

- *Wasmotbestendig*: Als derde voordeel gaf de heer Tuza aan dat de raat wasmotbestendig is. Mogelijk is dit een gevolg van het gegeven dat de raat niet voor broed gebruikt is. De ramen van de broedkamer worden door hem in een gesloten kast gehangen en met zwavel berookt. De honingraten daarentegen worden slechts op een droge plek opgeslagen en ondergaan geen verdere behandeling. Naast bovengenoemde voordelen zijn er ook enkele additionele voordelen zoals de tijdswinst bij het oogsten van de honing. Er zijn namelijk minder raten te ontzegelen en te slingeren. De inhoud van een honingraam bedraagt ca. vier liter! Voor de produktie

van de honingraten wordt door de heer en mevrouw Tuza uiteraard gebruik gemaakt van kunstraat. Bij de uitbouw van de raat moet wel een rooster worden gebruikt. Immers de koningin mag geen kans geboden worden om tijdens het uitbouwen van de raat eitjes te leggen in de nog niet geheel uitgebouwde cellen.

Is imkeren in Nederland met deze 'spek'-honingraat mogelijk?

De in Nederland gebruikte afmetingen van broed- en honingkamers zijn uiteraard zo veel mogelijk aan de hier heersende klimatologische omstandigheden aangepast. Jarenlange ervaring heeft uitgewezen dat de gebruikte en ook gestandaardiseerde afmetingen gemiddeld vrij goed voldoen. Toch is het opmerkelijk dat ten aanzien van de honingkamer geen gebruik is/wordt gemaakt van de voordelen van de door de heer en mevrouw Tuza gebruikte honingraten. In principe kunnen deze raten ook gebruikt worden in de in Nederland gebruikelijke formaat honingbak. In plaats van de gebruikelijke tien ramen met de afmetingen van 14 x 16 x 2,2 cm (hxbxd) kunnen er zeven ramen van eenzelfde afmeting worden geplaatst maar dan met een raatdikte van 4,4 cm. De onderlinge afstand tussen de ramen bedraagt 0,8 cm. Deze ramen zijn makkelijk zelf te maken door twee standaardformaat honingkameramen aan elkaar te bevestigen. De inhoud van een dergelijk raam bedraagt ca. 2,2 liter. Zeven van deze ramen geplaatst in de standaard broedkamer hebben dan een gezamenlijke inhoud van ca. 15 liter, hetgeen overeenkomt met een maximaal te oogsten hoeveelheid honing van ca. 25 kg.

Wanneer in het voorjaar gestart wordt met een volk bestaande uit een broedbak dan kan al snel de honingkamer met uitgebouwde 'spek'-raten worden geplaatst. De koningin zal deze raten niet beleggen. Het later plaatsen van een tweede broedkamer vertraagt het zwermen. Er kan dan mogelijk al geoogst worden nog voordat er zwermneigingen zijn. Na het oogsten en het eventueel verwijderen van de koningin kan de honingbak weer worden teruggeplaatst op de twee broedbakken.

Nog enkele andere aspecten van het houden van bijen in Hongarije

- *Kalkbroed*: De heer en mevrouw Tuza hebben, evenals naar hun zeggen vele collega-imkers, vrij veel last van kalkbroed. Aantasting van het broednest blijft vaak niet tot het voorjaar beperkt. Algemene hygiënemaatregelen en het droge landklimaat dat er heerst, blijken eveneens onvoldoende te zijn. Het is voor hun dan ook noodzaak kalkbroed te bestrijden.

Hiertoe wordt door hun een schimmelwerend middel (fungicide) gebruikt dat per 100 gram produkt 4 gram van het natriumzout van parachloorbenzoëzuur en 10 gram zinkoxide bevat. Het middel, dat in een strooibus zit, wordt over de raat gestrooid waarbij getracht wordt te voorkomen dat het in open broed terecht komt. De bijen behandelen het poeder alsof het stuifmeel is en stoppen het in de lege cellen. Hierdoor worden schimmeldelen die zich in de cellen bevinden afgedood.

- *Varroamijtbestrijding*: Ook in Hongarije veroorzaakt de varroamijt grote problemen. De varroamijt wordt door de heer en mevrouw Tuza bestreden door twee houten stripjes, geïmpregneerd met een acaricide, tussen de raat van ieder volk te hangen. De prijs van deze twee strips bedraagt 200 Hongaarse forint (ca. f2,50) en wordt als vrij duur ervaren.

- *Honingoogst*: De heer en mevrouw Tuza zijn uitstekend ingericht voor het oogsten van honing. Ze beschikken o.a. over een vrij grote, door een electromotor aangedreven, honingslinger. Per jaar kan meestal tweemaal geoogst worden. Een probleem vormt echter de afzet van de honing.

- *Inwinteren*: Alle volken overwinteren in een enkele broedkamer. Het aantal ramen bij de inwintering is afhankelijk van de sterkte van het volk. Iets zwakkere volken worden bijvoorbeeld op acht ramen ingewinterd. Hiertoe worden lege ramen verwijderd en de ontstane lege ruimte wordt met platen piepschuim opgevuld. De hoeveelheid suiker die voor de inwintering wordt verstrekt is o.a. afhankelijk van de nog aanwezige honing. Opvallend zijn de kleine voerbakken die door de heer en mevrouw Tuza worden gebruikt.